

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ג הלכה ב כיצד נכנסה לרשות הניזק ואכלה שומשמן או לוט וכיצא בהם בשוה דינר משלם דינר, ואם אכלה אותן ברשות הרבים ונהנית רואין אותן כאילו הן שעורים או א עמיר ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול.

מגיד משנה הבהמה מועדת וכו'. משנה פ' כיצד הרגל (דף י"ט). ומ"ש בסף משלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול. בגמרא (דף כ'): הוא מחלוקת רבה אמר דמי עמיר רבא אמר דמי שעורים בזול. ותניא כוותיה דרבה ותניא כוותיה דרבא ותניא רבא עירב רבנו את המחלוקת ואפשר שנסתפק לו פסק ההלכה כמי וכתב שתי הדעות להיות יד המזיק על העליונה אי זו מהם שיהא פחות ישלם. ונראה שהוא מפרש עמיר אגודת השבלים וכן פירשו בעלי הלשון שלא כדברי רש"י שפירש תבן או קש ופירוש אחר כתב תבן או עמיר. ודין אכלה אוכלים הרעים. שם בברייתא:

שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן שצא סעיף ח אכלה בר"ה, ב (ב) {יא} משלם כל מה שנהנית, דהיינו כל מה שאכלה אינו משלם אותו [ז] אלא {יב} כאלו היתה תבן. {יז} ו"א {יג} <א> דמי שעורים בזול (טור ס"ג בשם הראב"ד והרא"ש והרא"ה והריטב"א ונ"י). ואם אכלה אוכלים הרעים לה, כגון שאכלה חטים, הואיל {יד} ולא נהנית, פטור.

שו"ת הרשב"א חלק ד סימן יג שאלת: מה ששינוי בפרק כיצד הרגל (י"ט ע"ב): אכלה מתוך הרחבה, משלמת מה שנהנית. מה היא משלמת: מן העליה, או מן הבינונית כחוב דעלמא? דמפני מה אמרה תורה: מקין בעידית, מפני הגזלנים והחמסנים. כדי שיאמר אדם: מה אני גוזל, כדאיתא בפרק המקין. והכא, אן סהדי: שלא נתכוון לגזול. ורבנן סהדי: שאינו בעי אותה היזקה. שהרי לא חיובהו לשלם אפי' מה שאכלה, אלא מה שנהנית.

תשובה: נראה לי הדבר ברור: שאינו משלם מן העליה. דלא אשכחן אפילו חצי זק דמשלם מן העליה. וכדאמר רבא בריש פרק כיצד הרגל, בבעיא דחצי זק צרורות, דאיבעיא ליה: אם מן העליה משלם או מגופה משלם? וכ"ש הכא, דאפי' חצי זק אינו משלם, אלא מה שנהנית. ומ"מ, לאו מגופה בלחוד הוא דמשלם. דאין זה בכלל זיקין. דברחבה אינו נחשב כמזיק, אלא ממונו של זה שהיו הפירות שלו, בידו של בעל הפרה, שכבר נהנית. אבל הדין שבנית עליו מההיא דהניזקין, אינו. שאין זה כלל לכל המשלמים מן העליה. שהרי הישן אינה מתכוונת להזיק. וכן אדם שהוא מועד לעול, אינו מתכוין להזיק. אף על פי שדרכו להזיל בישן, אינו מתכוין להזיק. ואף לא דרכו להזיק בנעור. והתם /פרק הניזקין/ קאמ' בגזלני' וחמסני', ומילתא בעלמא הוא. וכל שיש מקצ' המזיק שמתכוונים, ויש טעם בתשלומיהן בעליה, הכניסו כל שאר המזיקים בכלל טעם זה.

קצות החושן סימן שצא ס"ק ב משלם כל מה שנהנית. ונראה דאע"ג דאבות זיקין משלמין ממיטב (ב"ק ה, א), אבל בזה אינו משלם אלא מזיבורית, דהא בע"ח דינו בזיבורית אף על גב דנהנה הלוה ממעותיו וחכמים הוא דתקנו בבינונית משום נעילת דלת (גיטין נ, א), והכא שלא מדעת בעלים הוא דנהנה ואינו משלם אלא בזיבורית:

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק ג הלכה ט הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, אם אותה חצר אינה עשויה לשכר אינו צריך ג להעלות לו שכר, אף על פי שדרך זה הדר לשכור מקום לעצמו, שזה נהנה וזה ד לא חסר, ואם החצר עשויה לשכר אף על פי שאין דרך זה לשכור ה צריך להעלות לו שכר שהרי חסרו ממון.

ספר אור זרוע חלק ג פסקי בבא קמא סימן קכב –קכג ויש אומרים דכפינן ליה לבעל החצר שיניח את זה לדור בו דכיון דלא קיימא לאגרא כגון זה כופין אותו על מדת סדום כדאמרין בפ"ק דב"ב גבי תרתי ארעא שיש להם לחלוק על חד נגרא ואחד מהם קנה קרקעות אצל האחת. כגון זה כופין על מדת סדום דכיון דאחד (מהם) ניגרא נינהו שתיהן שוות וכפינן את זה שיניח ויתן לו הקרקע שאצל הקרקע שקנה. הכא נמי כפינן לבעל החצר שיניח לדור בחצירו לזה הראשון שבא לדור בתוכו:

ויש אומרים שאני התם דאפילו אי הוה שקיל חד קרקע אצל הקרקע שקנה זה לא היה מרויח כלום דשתיהן שוות ואפי' בעי לארווחי (ו)לא מצי לארווחי ולא מידי. הילכך כגון זה כופין על מדת סדום. אבל הכא אי בעי בעל חצר לאוגרי לעלמא הוה מרווח. השתא כי נמי לא אוגר ליה לא כייפינן ליה:

וכן כתב רבינו שמשון בר אברהם זצ"ל בשמעתין דרך פשטיה שיכול למונעו מלדור בביתו. ואי חצר דקיימ' לאגרא הוא צריך להעלות לו שכר ואפי' בגברא דלא עביד למיגר דהוה ליה זה חסר וזה לא נהנה.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גזילה סימן שסג סעיף ו הגה: {יז} ודוקא שכבר דר בו, אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שיניחם לדור בו, אף על פי דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר <ג> דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות. אבל בכי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות בחנם (מרדכי ונ"י פרק הנ"ל).

פתחי תשובה חושן משפט סימן שסג ס"ק ג דאי בעי ליהנות כו' - משמע שדבר שאינו יכול להרויח בו יכול זה לכופו אף לכתחילה. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ק"ע סעיף א' בד"ה כולם [סק"א] בשם תשובת נודע ביהודה תניינא [ח"מ] סי' כ"ד